

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО БЪЛГАРИСТИКА В МОСКВА

2009 г. беше Година на България в Русия. Филологическият факултет на Московския държавен университет отбеляза събитието с конференция на преподавателите по български език, българска литература и култура. Участваха преподаватели и изследователи българисти от Русия (Московския държавен университет, Санкт-Петербургския държавен университет, Православния Свети-Тихоновски хуманитарен университет, Института за славянознание и Института за руски език на РАН, Висшите курсове по чужди езици при Министерството на икономическото развитие на Русия, Държавната академия за славянска култура, Башкирския държавен университет и др.), от Украйна (Киевския национален университет, Института за изкуствознание, фолклористика и етнология на НАН на Украйна, Одеския национален университет, Бердянския държавен педагогически университет), от Беларус (Беларуския държавен университет), от Полша (Торунския университет), а най-много бяха участниците от България (Софийския университет, Института за български език на БАН, Шуменския държавен университет).

При откриването доц. В. П. Гудков, ръководител на Катедрата по славянски филологии на Филологическия факултет на Московския държавен университет, отбеляза, че конференцията се провежда след 18-годишна пауза. Приветствия поднесоха Пл. Грозданов, посланик на България в Руската федерация, проф. О. А. Клинг, заместник-декан на Филологическия факултет, и Б. Ангелакиева, директорка на Българския културен институт в Москва, които подчертаха подкрепата си към учените и готовността за сътрудничество.

Конференцията протече в едно пленарно, три работни заседания и две кръгли маси. Тематично докладите засегнаха основни и частни проблеми на българистиката в Русия, Беларус и Украйна, българистичните научни изследвания и връзката им с образованието, учебните пособия, методиката и организацията на обучението по български език и проблемите на превода.

С интерес бяха изслушани пленарните доклади. В доклада си „Българистиката във Филологическия факултет на Московския държавен университет. Кратък исторически обзор“ В. П. Гудков очерта два периода: от 1835 до 1943 г. в рамките на славистиката, а след 1943 г. – самостоятелно в теоретичен и в практически план. Особени заслуги през втория период има големият руски българист С. Б. Бернщейн и като изследовател, и като организатор, съществена е и ролята му за описването на българските говори на територията на СССР и за издаването на атлас. Днес на всеки две-три години завършва випуск българисти, защитават се дисертации на българистични теми, има активно сътрудничеството с български университети. В единствения литературоведски доклад „Предварителни изводи: българската проза в периода 1989–2009 г.“ (З. И. Карцева, Русия) задълбочено бяха представени естетическите и концептуалните промени в съвременната българска литература. Идеологическото и пазарното освобождаване раждат нови жанрове и направления с различна естетическа стойност и предизвикват разчупване на културните и териториалните граници. Това води обаче и до комерсиализирането на литературата, доминантността на масовия текст, загубата на националната специфичност. В третия пленарен доклад „Департаментът за езиково обучение на Софийски университет – авангарден център за обучение по български език като чужд в България“ Е. Димитрова

очерта преподавателската и научната дейност в ДЕО, представи новите учебници и учебни помагала, стандартизираните тестове за проверка и оценка на знанията, новите мултимедийни продукти.

Една от темите на работните заседания беше развитието и състояние на българистиката в различни центрове: „Българистиката в Киевския университет за 35 години: 1973–2008“ (Е. Р. Чмир, Украйна), „Българският език в Православния Свети-Тихонов хуманитарен университет“ (Е. Ю. Терентева, Русия), „Руско-българските връзки: проблеми и перспективи (из опита на филиала на Държавната академия за славянска култура в гр. Твер“ (Г. С. Гадалова, Русия). Като посочиха добрите традиции и досегашните постижения в научен и приложен план, докладчиците се спряха върху учебните програми, спецификите в обучението на филолози българисти и небългаристи и на нефилолози хуманитаристи, проблемите с учебната литература. Беше подчертано доброто сътрудничество с български научни и образователни организации и перспективите за задълбочаването му. Два доклада: „Средствата за масова информация на българите в Украйна“ (О. А. Сеничева, Украйна) и „История на изследванията на българския фолклор от Приазовието“ (О. Б. Червенко, Украйна), се спряха и на българските общости, като представиха медиите на български език и изследванията върху запазенения уникален фолклор.

Немалка част от докладите разгледаха проблеми, свързани с учебниците, учебните помагала и по-общо с осигуряването на обучението с материали. В доклада „Учебниците по български език за студенти от руските университети“ (И. В. Платонова, Русия) беше посочено, че теоретическите описания на българския език за руски студенти имат традиция и са достатъчно, но практическото изучаване на българския език е затруднено: липсват съвременни учебници, речници и помагала за студенти – носители на руски език. Особен проблем е липсата на учебна литература за филолози и за високите нива на усвояване на българския език. Няколко участници от България засегнаха както темата за учебните материали, така и по-общо въпроса за осигуряване на обучението с материали. Новият учебен комплект на ДЕО за интензивно изучаване на български език, създаден по програмата „Еразъм“, беше представен в доклада „Развитие на езиковата и социокултурната компетентност чрез иновативни проекти за обучение по български език като чужд“ (Е. Димитрова и Р. Йорданова, България). В доклада „Приложно лингвистично изследване на началния билингвизъм чрез социолингвистичен корпус“ (Е. Димитрова, България) наред с научната страна на работата беше очертана и практическата полза на изследването при корекция на грешките. Докладът „Филмовата адаптация на литературно произведение в преподаването на български език извън България“ (В. Атанасова-Димитрова, България) подчерта значението на екранизациите на литературни произведения като учебно средство за повишаване на комуникативните и особено на социокултурните компетенции на студентите, за усвояване на адекватно вербално и невербално поведение. В доклада „Преподаване на български език на чужденци чрез запознаването им с фрагменти от традиционната и съвременната българска култура“ (М. Китанова, България) беше представена методиката за съставяне на тематични етнолингвистични речници. Такива речници очертават езиково изразените културни доминанти, затова са особено ценни при изучаването на българската култура и успешно могат да се използват при преподаването на български език като чужд. Център на доклада „Българска електронна българистика“ (М. Димитрова, България) бяха възможностите на Интернет за допълване и подпомагане на обучението по български език и на

българистичните изследвания. Беше представен критичен обзор на сайтовете с българистично съдържание, бяха дадени сведения за корпусите на българския език, обемът им и правилата за тяхното ползване и бяха посочени електронните адреси на всички проучени виртуални места.

Кръглата маса „Проблеми на организацията на обучението по български език в съвременните условия“ се превърна в място за оживени дискусии и споделяне на опит, защото руските университети през последните години въвеждат двустепенно висше образование. Неизбежното съкращаване на хорариума в бакалавърската степен води до проблеми при провеждането на теоретични и практически курсове. На тази проблематика бяха посветени докладите „За мястото и съдържанието на курса „Теоретическа граматика на българския език“ в подготовката на българисти бакалаври“ (Е. Ю. Иванова, Русия), „Избираемият курс в подготовката на студентите българисти във Факултета за чужди езици и странознание на Московския държавен университет“ (В. Н. Гливинска, Русия), „Глаголните категории в бакалавърския курс по граматика на българския език“ (З. К. Шанова, Русия). Докладчиците споделиха собствен опит за осъществяване на добра подготовка на студентите по практическа и теоретична граматика и по превод чрез нови учебни програми и материали и чрез цикъл избираеми курсове. В доклада „Функционалният синтаксис като необходим аспект на обучението по чужд език във висшето училище“ (Е. Ю. Иванова, Русия) беше подчертано, че в традиционната методика недостатъчно са застъпени основни логико-семантични типове изречения. Функционалният подход може да компенсира този пропуск, да допълни знанията и да активизира комуникативните умения на студентите. На конференцията беше отделено място и на усвояването на български език в България. Докладът „Ролята на Международната школа по български език и култура в ДЕО към Софийския университет за обучението на чужденци нестуденти“ (Р. Йорданова, България) запозна участниците с важни страни от дейността на провежданата целогодишно Международната школа по български език.

Централен доклад на кръглата маса „Обучението по превод като неразделна част от подготовката на българистите“ беше „Преводът на девиантните реплики от романа „Майстора и Маргарита“ на М. Булгаков на няколко славянски езика“ (И. Ликоманова, България) засегна едни от най-трудните проблеми при превод – на реплики, в които има езикови неправилности с естетическа цел. Интерес предизвика систематизацията на девиантността и на преводаческите решения на различни славянски езици. Проблемите на превода и на обучението по общ и специализиран превод бяха дискутирани в много от докладите, свързани с организацията на обучението. Наред с въпросите за намаления хорариум бяха предложени начини и стратегии за успешно провеждане на обучение по превод чрез избираеми курсове.

Съществена част от изнесените доклади беше посветена на проблеми от граматиката, семантиката, лексиката и фразеологията, прагматиката и текста от гледна точка и на преподаването на българския език, и на превода и рецепцията на български текстове. В доклада „За редките думи в тълковните речници на българския език“ (Г. К. Венедиктов, Русия) беше засегната информативността на стилистичните бележки в тълковните речници и беше отбелязано, че при тълкуване с дефиниция условията за употреба на рядкото езиково явление остават неясни, затова стилистичната бележка е неуместна. Три доклада бяха посветени на изразяването на емоции и отношение в българския език. В поезията на Хр. Ботев с помощта на колоративи е изградена

емоционална картина на света, която при превод невинаги съвпада с аналогична картина в руски (А. М. Сердюк, Украйна: „Начини на вербализация на емоциите в българската поезия и особености при превода на емотивите на руски език“). Чрез параемотиви в българския език номинацията получават предимно емоциите с външно видимо изразяване. Параемотивите изразяват висока интензивност на телесната емоция и се отличават с дифузност на значението (Л. А. Калимулина, Русия: „Интерпретация на невербалното изразяване на емоции в български език“). При изразяването на отношение в българския език се използват разнообразни езикови маркери, които бележат промяната в отношението към събеседника и които се реализират последователно в текста или са единични (О. А. Ковш, Беларус: „Динамика на доверието/недоверието в българския диалог“).

В два доклада бяха представени модели за преподаването на българските глаголни форми. Беше предложен общ логико-семантичен модел за онагледяване на темпоралните отношения в текста, въз основа на който по-успешно може да бъде осмислено и формалното им изразяване в българския език както в системен, така и във функционален план (В. Малджиева, Полша: „Комуникативна йерархия на събитията и състоянията в българския текст“). Беше изложена собствена методика, при която се представя цялата система от глаголни форми и още на началния етап от обучението се използват реални текстове, като глаголните форми се идентифицират и усвояват с помощта на специално създадени учебни материали (Е. А. Курганова, Русия: „Системният подход при представянето на граматическите явления (при глаголните форми) – из опита при преподаването на български език във Висшите курсове по чужди езици на Министерството на икономическото развитие на Русия“).

В доклада „Влияние на префиксацията върху видовата характеристика на глаголната основа (в езика на Григорий Цамблак в съпоставка със старобългарски и със съвременния български език“ (М. Н. Белова, Русия) върху широка диахронна основа беше разгледана връзката между префиксация и глаголен вид, като беше посочена активността на различните префикси и нетипичността на запазването на значението несвършен вид при префиксация. По-академичен характер имаше докладът „Особености на безударния вокализъм в българските диалекти (подбалкански говор)“ (Т. В. Попова, Русия).

В няколко доклада бяха разгледани различни проблеми, свързани с имената в българския език. В доклада „Грамматическата категория определеност в българския език: лингвистична теория и лингводидактика“ (О. А. Ржанникова, Русия) беше подчертано, че определеността е една от добре изучените и описани граматични категории, но остава предизвикателство пред преподавателя, когато българският език се изучава от еднородна аудитория носители на език без формалното ѝ изразяване. Затова е необходимо да се подберат и систематизират от теоретичните описания тези явления, които са актуални в конкретния процес на преподаване. В доклада „Специфика в употребата на личните местоимения за 1. л. ед.ч. в именителен падеж в българския и в руския диалог“ (Е. В. Тимонина, Русия) беше засегнат важният въпрос за асиметрията между руски и български език при употребата на именителните форми на личните местоимения. Посочените статистически данни за употребата на личното местоимение за 1. л. ед. ч. им. пад. в български и руски диалогичен текст са ценни за обучението по български език на студенти, носители на руски език. В доклада „Българските експресивни собствени лични имена и имената със суфикс *-к(а)* в съпоставка с данните от руски и полски“ (К. Чаралозова, България) бяха систематизирани морфологичните и семантичните специфики на българските експресивни антропоними и беше обърнато внимание на трудностите при

превод, които се пораждат както от формалните специфики на българския език, така и от стандартните за българското общуване междуличностни отношения. В доклада „Варианти за множествено число при съществителните имена в съвременния български език“ (М. Велева, България) чрез модели беше представена морфологическата вариантност на окончанието за мн. ч. на съществителните, която е много важна за обучението по български език като чужд.

В доклада „Стилистиката и езиковото обучение“ (Б. Даскалова, България) бяха систематизирани устойчивите безлични конструкции в научен текст и беше обърнато особено внимание на кохерентната им роля при представянето на теза и изводи и при осигуряването на логическите преходи. Докладът „Грамматически акценти – отклонения от нормата в езика на представителната публичност в България“ (Кр. Стоянов, България) засегна важния въпрос за сравнително високата честота на ненормативното избягване на названията на професии в женски род и на ненормативното изпускане на членната морфема в съставни собствени имена и бяха посочени социолингвистични причини за отклоненията от кодифицираните норми.

В приетия единодушно заключителен документ на конференцията беше отбелязано високото равнище на изнесените около 40 доклада, полезността на дискусиите и неформалният обмен на мнения, осъществените нови официални и лични контакти между многобройните участници от различни славянски страни. Тезисите на всички заявени доклади според традицията и с усилията на Московския държавен университет бяха публикувани в сборник, който участниците получиха при пристигането си. Посланикът на България в Руската федерация даде прием в залите на българското посолство за всички участници в конференцията и организира кратка автобусна екскурзия из Москва за гостите от България.

МАРГАРИТА ДИМИТРОВА